

Saraton va uning XXI asrdagi sog'likka ta'siri

Isomiddinov Xumoyun G'ovsiddinovich

Xolmatov Demirbek Sobir o'g'li

O'ktamov Ibrohim Rustam o'g'li

Aliyev Kamronbek Jamshid o'g'li

O'roqboyeva Inobat Kamoliddin qizi

Meyliyev Najmiddin Oybek o'g'li

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti talabalari

Annotatsiya: Saraton kasalliklari XXI asrda aholi salomatligi uchun eng katta tahdidlardan biriga aylangan. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'ylab har yili yangi saraton kasalligi holatlari soni oshib bormoqda va hozirda bu raqam 19 milliondan oshdi. Buning sababi nafaqat yashash davomiyligining oshishi, balki ekologik omillar, genetik moyilliklar va zararli odatlarning ham ta'sirida. Saraton, ayniqsa, eng xavfli kasalliklar qatorida bo'lsa-da, erta diagnostika sohasidagi ilmiy yutuqlar kasallikning o'limga olib keladigan ta'sirini sezilarli darajada kamaytirishga imkon yaratmoqda.

Kalit so'zlar: Saraton, kolonoskopya, kompyuter tomografiyasi, laboratoriya, skrining, erta aniqlash

KIRISH: Nima uchun saratonni erta aniqlash muhim?

Saratonni erta aniqlash kasallikning prognozini sezilarli darajada yaxshilaydi. Saratonning erta bosqachalarida, ya'ni o'sha paytda saraton faqatgina bitta organ yoki to'qimalarni qamrab olgan bo'lsa, muvaffaqiyatli davolanish ehtimoli yuqori bo'ladi. Masalan, bo'yin saratonining birinchi bosqachasi aniqlanganda tirik qolish ehtimoli 90 foizdan oshishi mumkin, lekin bu kasallik kech bosqachalarida aniqlansa, tirik qolish ehtimoli 22 foizgacha kamayadi.

Saratonni erta aniqlashning bir necha asosiy afzalliklari mavjud:

1. Tirik qolish imkoniyatining oshishi. Saratonni erta bosqachalarda aniqlash kasallikdan qutulish imkoniyatini oshiradi. Masalan, bo'yin saratoni erta bosqachada aniqlanganida, davolash juda samarali bo'ladi, biroq kech bosqachalarda davolash yanada murakkab va kam samarali bo'ladi.
2. Davolashning kamroq agressivligi. Saratonni erta bosqachalarda aniqlash davolash usullarini yumshatishga imkon beradi. Bu esa, bemorlarning kimyoterapiya, nurlanish terapiyasi yoki radikal jarrohlikning og'ir nojo'ya ta'sirlaridan qochish imkonini beradi.
3. Xarajatlarning kamayishi. Saratonni erta aniqlash davolanish xarajatlarini kamaytiradi. Masalan, ichakdagi kichik polipni olib tashlashning xarajati, metastatik kolorektal saratonni davolashga qaraganda ancha arzonroq.
4. Sog'liqni saqlash tizimiga yukning kamayishi. Saratonni erta bosqachada aniqlash zarur bo'lgan davolashni qisqartiradi, bu esa sog'liqni saqlash tizimiga qo'yiladigan yukni kamaytiradi va resurslarni boshqa kasalliklarning oldini olishga yo'naltirishga imkon beradi.

MUHOKAMA: Saratonni erta aniqlash usullari hozirgi zamon tibbiyoti saratonni erta aniqlash uchun bir qancha samarali usullarni taklif etadi. Ushbu usullar skrining dasturlari, diagnostik testlar va tasvirlash usullariga bo'linadi.

1. Skrining. Skrining - bu kasallikning erta bosqachalarini yoki saraton o'zgarishlarini aniqlash uchun simptomlarsiz bemorlarni ommaviy ravishda tekshirish. Bu saraton bilan kurashishdagi muhim vositadir, chunki saratonni simptomlar paydo bo'lishidan oldin aniqlash imkonini beradi.

- Mammografiya - bu 40 yoshdan katta ayollar uchun bo'yin saratonini aniqlashda asosiy skrining usuli, ayniqsa oilada bo'yin saratoni holatlari mavjud bo'lsa.
- PAP-test va Viral papilloma virusini (VPH) aniqlash testi - bu usullar bo'yin saratonining erta bosqachalarini aniqlash uchun ishlatiladi.
- Kolonoskopya - bu usul ichak va to'g'ri ichak saratonini aniqlash uchun asosiy skrining usulidir. Ushbu usul, saratonning erta bosqachalarini yoki poliplarini aniqlashda yordam beradi, ular hali belgilari paydo bo'lmagan.
- Kompyuter tomografiyasi (KT) - bu o'pka saratonini yuqori xavf ostida bo'lgan kishilarni aniqlash uchun ishlatiladi.

2. Laboratoriya testlari. Zamonaviy testlar saraton hujayralari tomonidan ishlab chiqarilgan maxsus markerlarni aniqlash imkonini beradi.

- PSA (prostatik spetsiifik antigen) - bu prostata saratonini aniqlash uchun ishlatiladigan test.
- CA-125 - tuxumdon saratonini aniqlashda ishlatiladigan test.
- BRCA1 va BRCA2 genetik testlari - bu testlar bo'yin va tuxumdon saratoni uchun genetik moyillikni aniqlashda yordam beradi.

3. Tasvirlash usullari. Ushbu usullar ichki organlarning tasvirlarini olish uchun turli texnologiyalardan foydalanadi, bu esa saratonni erta bosqachalarda aniqlash imkonini beradi.

- Ultratovush tekshiruvi (USI) - bu jigarda, buyrakda, bo'yin saratonini aniqlashda yordam beradi.
- Magnit-rezonans tomografiyasi (MRT) va kompyuter tomografiyasi (KT) - bu usullar bosh miya, jigar, oshqozon osti bezi kabi ichki organlarni yanada chuqurroq tekshirish uchun ishlatiladi.
- Endoskopiya - bu usul ichki organlarni, masalan, oshqozon va bronxlarni tekshirish va keyingi tahlil uchun biopsiya olish imkonini beradi.

4. Genetik testlash. Genetik testlash texnologiyalari saratonning irsiy moyilliklarini aniqlashga yordam beradi. Bu ayniqsa, oilada saraton kasalligi holatlari bo'lgan odamlar uchun muhimdir.

5. O'zini o'zi tekshirish. Ko'plab kasalliklar, shu jumladan saratonni erta bosqachalarda o'zini o'zi tekshirish orqali aniqlash mumkin. Masalan, ayollar doimiy ravishda bo'yinlarini shishlar uchun tekshirishi kerak, erkaklar esa prostata sohasidagi o'zgarishlarni kuzatishi lozim.

Saratonni erta aniqlashda bir qancha muammolar mavjud bo'lib, ular bemorlar va tibbiyot xodimlari tomonidan duch kelinadi.

1. Ma'lumotlarning yetishmasligi. Ko'plab odamlar erta diagnostikaning muhimligini bilishmaydi va muntazam ravishda tekshiruvlardan o'tishmaydi. Bu, ko'pincha, axborotning yetishmasligi, madaniy to'siqlar yoki tibbiy protseduralardan qo'rqish bilan bog'liq.

2. Tekshiruvlarning yuqori narxi. Ba'zi mamlakatlar yoki ayrim aholi qatlamlari uchun tibbiy tekshiruvlarning narxi qimmat bo'lishi mumkin, bu esa saratonni erta aniqlash imkoniyatlarini cheklaydi.

3. Tibbiy resurslarning notekis taqsimlanishi. Qishloq joylari yoki chekka hududlarda zamonaviy diagnostika texnologiyalariga va mutaxassislarga kirish imkoniyati cheklangan bo'lib, samarali skrining o'tkazish imkoniyati kamayadi.

4. Ijtimoiy va madaniy to'siqlar. Ba'zi mamlakatlarda saraton tashxisi qo'yilishiga ijtimoiy stigma mavjud, shuningdek, madaniy va dini omillar ham tibbiy yordamga murojaat qilishda to'sqinlik qilishi mumkin.

To'siqlarni qanday yengish mumkin?

Saratonni erta aniqlash samaradorligini oshirish uchun bir qancha choralar ko'rish zarur:

1. Ta'lim kampaniyalari. Aholining erta diagnostika va muntazam tekshiruvlarga bo'lgan ehtiyoj haqida xabardorligini oshirish muhimdir. Bu, OAV, ta'lim dasturlari va ijtimoiy tarmoqlar orqali amalga oshirilishi mumkin.

2. Tibbiy xizmatlarga kirish imkoni. Hukumatlar sog'liqni saqlash xizmatlariga kirish imkoniyatlarini barcha aholi qatlamlari uchun ta'minlashi lozim, shu jumladan xavf guruhlaridagi odamlar uchun bepul yoki chegirmali skrining dasturlarini o'tkazish.

3. Infratuzilmani yaxshilash. Chekka hududlarda odamlar zamonaviy tibbiy xizmatlardan foydalanishlari uchun sog'liqni saqlash infratuzilmasini rivojlantirish zarur, shu jumladan mobil tibbiy markazlar va masofaviy tibbiy maslahatlar orqali.

4. Yangi texnologiyalarni qo'llash. Innovatsion diagnostika usullari, masalan, suyuqlik biopsiyasi va genetik testlash, saratonni erta aniqlash uchun muhim vositaga aylanishi mumkin.

Saratonni erta aniqlashning kelajagi

Saratonni erta aniqlashning kelajagi yangi texnologiyalarni qo'llash bilan bog'liq. Bular orasida quyidagilarni ajratish mumkin:

- Suyuqlik biopsiyasi, bu saraton hujayralari va ularning DNKlarini aniqlash uchun qon tahlilini olib, invaziv protseduralar o'rnini bosishi mumkin.
- Genom tibbiyoti, bemorlarning genomi tahlil qilinib, saratonni oldini olish va davolash uchun shaxsiylashtirilgan yondashuvlar ishlab chiqiladi.
- Nanotexnologiyalar, saraton hujayralarini aniqlash va dori-darmonlarni to'g'ridan-to'g'ri o'simtga etkazish uchun maxsus zarrachalar yaratish uchun ishlatilishi mumkin.

Xulosa: Saratonni erta aniqlash - bu saraton kasalliklari bilan kurashishning asosiy tarkibiy qismidir. Bu nafaqat hayotlarni saqlab qolish, balki davolash xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirish, bemorlarning hayot sifatini yaxshilash va sog'liqni saqlash tizimining samarali ishlashiga yordam beradi.

Erta diagnostika usullarining imkoniyatlaridan to'liq foydalanish, aholining xabardorligini oshirish va tibbiy xizmatlarning kirish imkoniyatlarini kengaytirish bu kasallik bilan kurashda muhim qadamdir.

Adabiyotlar:

1. Abdusamatovich K. S., Olimjonovna T. F. Application of web applications in medicine //Eurasian Research Bulletin. – 2022. – T. 14. – C. 46-50.
2. Malikov, M. R., Rustamov, A. A., & Ne'matov, N. I. (2020). STRATEGIES FOR DEVELOPMENT OF MEDICAL INFORMATION SYSTEMS. Theoretical & Applied Science, (9), 388-392.
3. Berdiyevna, A. S., & Olimjonovna, T. F. (2022). INNOVATIVE APPROACHES IN THE EDUCATION SYSTEM TO INCREASE YOUTH PARTICIPATION. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(3), 674-677.
4. Toxirova, F. O., Malikov, M. R., Abdullayeva, S. B., Ne'matov, N. I., & Rustamov, A. A. (2021). Reflective Approach In Organization Of Pedagogical Processes. European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 7(03), 2020.
5. Olimjonovna, T. F. (2023). SOCIO-HISTORICAL FOUNDATIONS OF FORMATION OF INTEREST IN THE PROFESSION AND DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL THINKING THROUGH PEDAGOGICAL COMMUNICATION.
6. Olimjonovna T. F. Pedagogical Communication and its Role and Significance in Developing the Professional Thinking of Students //Eurasian Scientific Herald. – 2023. – T. 16. – C. 82-86.
7. Tohirova, F., & Esanmurodova, D. (2024). THE IMPORTANCE, ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE MODULAR PROGRAM IN THE EDUCATIONAL SYSTEM. Modern Science and Research, 3(1), 789-794.
8. Olimzhanovna, T. F. (2023). Facts About the Poisonous Mammal-Loris. Miasto Przyszłości, 42, 592-594.
9. Elamanova, M., & Toxirova, F. (2023). FACTS ABOUT THE POISONOUS MAMMAL-LORIS. Modern Science and Research, 2(12), 226-229.

10. Olimjonovna, T. F. (2023). FERMENTLAR VA ULARNING INSON ORGANIZMIDAGI O'RNI.
11. Olimjanovna, T. F. (2023). ZAHARLI SUTEMIZUVCHI-LORIS HAQIDA FAKTLAR.
12. Olimjonovna, T. F., Rustamjonovna, T. P., & Zafarovna, I. S. (2023). Causes Leading to Baldness and How to Deal With Them. *Miasto Przyszłości*, 42, 216-220.
13. Abdusamatovich, K. S., & Olimjonovna, T. F. (2023). Information technologies in the economy. *Genius Repository*, 26, 30-33.
14. Olimjonovna, T. F. (2023). TELEMEDITSINA TEXNOLOGIYALARINI RIVOJLANTIRISH.
15. Olimjonovna, T. F. (2023). AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI TA'LIM JARAYONIDA QO'LLASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI.
16. Karabaev, S., & Toxirova, F. (2023). DEVELOPMENT OF TELEMEDICINE TECHNOLOGIES. *Modern Science and Research*, 2(4), 698-702.
17. Karabaev, S., & Toxirova, F. (2023). PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS. *Modern Science and Research*, 2(4), 703-707.
18. Abdusamatovich, K. S., & Olimjonovna, T. F. (2023). Information technologies in the economy. *Genius Repository*, 26, 30-33.
19. Tohirova, F. O., Nasrullayev, N. B., Tolibjonova, S. D., & Abdullayeva, V. D. (2024). TIBBIYOTDA AXBOROT TIZIMLARI VA ULARNING TURLARI. *IQTISODIYOT VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYA JURNALI*, 3(10), 1-7.
20. Tohirova, F. O., Nasrullayev, N. B., & Mansurova, J. S. (2024). TIBBIYOTDA ISHCHI O'QINLARINI AVTOMATLASHTIRISH ASOSLARI. *IQTISODIYOT VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYA JURNALI*, 3(10), 13-19.

21. Tohirova, F. O. (2024). PEDAGOGIK MULOQOT VA UNING AHAMIYATI. *PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOY TADQIQOTLAR JURNALI*, 3(10), 36-41.
22. Tohirova, F. O., Rizaeva, M. M., & Oblakulova, J. A. (2024). DIDACTIC OPPORTUNITIES OF FORMING PROFESSIONAL INTEREST AND IMAGINATION IN MEDICAL PEDAGOGICAL STUDENTS. *PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOY TADQIQOTLAR JURNALI*, 3(10), 42-48.
23. Tohirova, F. O. (2024). PEDAGOGIK MULOQOT VA UNING AHAMIYATI. *PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOY TADQIQOTLAR JURNALI*, 3(10), 36-41.
24. Olimjonovna, T. F. (2024). MODUL DASTURI TA'LIM TIZIMIDA AHAMIYATI, USTUN TOMONLARI VA KAMCHILIKLARI.